

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин

«Затверджую»

Голова приймальної комісії
СумДПУ імені А.С. Макаренка
проф. Ю.О. Лянной

«15» березня 2021 р.

ПРОГРАМА

**Фахового вступного випробування з «Теорії держави і права»
для вступників на навчання на основі освітньо-кваліфікаційного рівня
молодшого спеціаліста, освітньо-професійного ступеня фахового
молодшого бакалавра, освітнього ступеня молодшого бакалавра,
освітнього ступеня бакалавра
для здобуття ступеня бакалавра галузі знань 08 Право
спеціальність 081 Право**

Розглянуто на засіданні
приймальної комісії
«15» березня 2021 року
Протокол № 7

Суми 2021 р.

Програма фахового випробування з «Теорії держави і права» для вступників на навчання на основі освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста, освітньо-професійного ступеня фахового молодшого бакалавра, освітнього ступеня молодшого бакалавра, освітнього ступеня бакалавра для здобуття ступеня бакалавра галузі знань 08 Право, спеціальність 081 Право / Укладач Іваній О.М. – Суми: СумДПУ, 2021 р.

Ухвалена на засіданні кафедри
права та методики викладання правознавства
протокол № 7 від 23 лютого 2021 р.

Завідувач кафедри
права та методики викладання правознавства
к.п.н., доцент О.М. Іваній

Голова фахової атестаційної комісії
к.п.н., доцент О.М. Іваній

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

До участі у фаховому вступному випробуванні допускаються особи, які завершили навчання та отримали диплом молодшого спеціаліста, фахового молодшого бакалавра, молодшого бакалавра або бакалавра.

Програма визначає перелік питань, обсяг, складові та технологію оцінювання знань абітурієнтів під час вступу за спеціальністю 081 Право галузі знань 08 Право на 1 курс зі скороченим терміном навчання 3 роки, на 3 курс з нормативним терміном навчання 2 роки, а також на 2 курс з нормативним терміном навчання 3 роки.

Метою фахового вступного випробування для вступу на здобуття ступеня бакалавра галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право є перевірка фахових знань та вмінь щодо: а) теоретичного підґрунтя правосвідомості, правового світогляду та правового мислення; б) навичок вступника правильно давати правову оцінку соціально значущим фактам, політичним подіям та процесам, грамотно формулювати власні переконання щодо проявів правового нігілізму, використовувати свій світоглядний потенціал для прийняття юридично значущих рішень.

Вимоги до підготовки вступника:

- уважно ознайомитись із Програмою фахового випробування;
- підготуватись до вступного випробування за питаннями з дисципліни «Теорія держави і права»;
- опрацювати рекомендовану літературу.

Вступне випробування проводиться у формі усного іспиту. Білет містить чотири питання, які стосуються основних тем, зазначених у програмі. Час для підготовки перед усною відповіддю на питання білету становить до 30 хвилин.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

РОЗДІЛ I. ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ЯК ЮРИДИЧНА НАУКА

Тема 1.

Поняття та зміст юридичної науки

Об'єкти, предмет, методологія та функції юридичної науки. Система юридичних наук. Поняття, значення та класифікація методології юридичної науки. Принципи наукового пізнання.

Тема 2.

Теорія держави і права як юридична наука

Предмет теорії держави та права. Методологія теорії держави та права. Функції теорії держави та права. Теорія держави та права в системі юридичних наук. Теорія держави та права як навчальна дисципліна.

РОЗДІЛ II. ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ

Тема 3.

Зміст, сутність та призначення держави

Поняття та ознаки держави. Різноманітність поглядів на природу та походження держави. Загальні закономірності виникнення держави. Соціальна та ціннісна сутність держави. Поняття державної влади та її особливості. Поняття державного суверенітету. Функції держави та їх класифікація. Типологія держав.

Тема 4.

Держава та суспільство

Держава в політичній та економічній системі суспільства. Поняття громадянського суспільства. Поняття правового статусу держави. Місцеве самоврядування. Держава та політичні партії. Держава та громадські об'єднання. Поняття та зміст соціальної держави. Конституційне закріплення принципів соціальної держави.

Тема 5.

Людина та держава

Людина, особа та громадянин: співвідношення понять. Поняття та структура правового статусу особи та громадянина. Правовий статус народу. Права людини. Міжнародні стандарти прав людини. Гарантії прав людини та громадянина. Права людини в умовах правової та соціальної держави.

Тема 6.

Правова держава

Правова держава: ідея, зміст та основні принципи. Ознаки сучасної правової держави. Конституційне закріплення принципів правової держави. Принцип верховенства права. Тенденції розвитку правової держави в Україні. Співвідношення правової та соціальної держави.

Тема 7.

Форма держави

Поняття форми держави та її структурні елементи. Співвідношення понять форма держави та державний лад. Поняття та види форм державного правління. Поняття та класифікація форм державно-територіального устрою. Поняття та види державно-політичного режиму. Поняття та ознаки демократії. Принципи, форми та функції демократії.

Тема 8.

Механізм та апарат держави

Механізм держави: поняття та елементи. Апарат держави: поняття та структура. Принципи організації та діяльності державного апарату. Орган держави: поняття, особливості та види. Поділ влади як принцип організації державного апарату. Система «стримувань» і «противаг». Органи законодавчої, виконавчої та судової влади. Поняття правоохоронного та контрольного-наглядового органу. Держава і органи місцевого

самоврядування: співвідношення. Органи місцевого самоврядування у механізмі української держави. Поняття державної служби. Державний службовець і посадова особа.

РОЗДІЛ III. ТЕОРІЯ ПРАВА

Тема 9.

Праворозуміння

Основні концепції праворозуміння. Поняття, призначення та соціальна сутність права. Світоглядна, ціннісна та функціональна природа права. Види функцій права. Принципи права. Основні закономірності виникнення та розвитку права. Сучасні аспекти праворозуміння. Проблема співвідношення «права» та «закону».

Тема 10.

Право як соціальний регулятор

Соціальне регулювання: поняття та види. Право як соціальний регулятор. Соціальні норми: поняття та класифікація. Правові норми як особливий вид соціальних норм. Співвідношення моральних та правових норм. Ознаки, види та функції правових норм. Структура правової норми. Норма права та стаття нормативного акта: співвідношення. Поняття колізійних норм. Поняття, особливості та предмет правового регулювання. Засоби, способи (методи) та типи правового регулювання. Поняття, основні елементи та стадії механізму правового регулювання. Ефективність правового регулювання.

Тема 11.

Джерела (форми) права

Поняття джерела (форми) права. Співвідношення понять «форма» та «джерело» права. Види джерел (форм) права. Нормативно-правовий акт як джерело права. Класифікація нормативно-правових актів. Дія нормативного акта в часі, просторі та за колом осіб. Поняття та ознаки закону. Види законів. Конституція – основний закон держави та громадянського

суспільства. Поняття законодавчого процесу. Поняття та види підзаконних нормативно-правових актів.

Тема 12.

Правотворчість

Поняття, принципи та функції правотворчості. Співвідношення правотворчості та законотворчості. Види і форми правотворчості держави. Стадії правотворчого процесу. Громадянське суспільство як суб'єкт правотворчості.

Тема 13.

Правова система, система права і система законодавства

Поняття системного підходу до праворозуміння. Поняття та структура правової системи. Правові системи сучасності: поняття, ознаки та види. Поняття, основні ознаки та структура системи права. Характеристика структурних елементів системи права. Поняття інституту, підгалузі та галузі права. Система права як фактор правового регулювання. Предмет і метод правового регулювання. Співвідношення системи права та системи законодавства. Поняття системи законодавства. Поняття інституту та галузі законодавства.

Тема 14.

Систематизація законодавства

Поняття, завдання та форми систематизації законодавства. Облік нормативних актів та його форми. Інкорпорація, консолідація та кодифікація законодавства: поняття та характеристика. Звід законів як форма систематизації.

Тема 15.

Правовідносини

Правовідносини як вид суспільних відносин. Поняття та ознаки правовідносин. Структура (склад)правовідносин. Суб'єкти, об'єкти та зміст правовідносин. Класифікація правовідносин. Поняття правосуб'єктності. Юридична і фізична особа. Поняття правоздатності та дієздатності. Підстави виникнення, зміни та припинення правовідносин. Поняття та види юридичних фактів. Поняття презумпції.

Тема 16.

Реалізація права

Реалізація права і реалізація правових норм: проблема співвідношення. Поняття та основні форми реалізації правових норм. Правозастосування як форма право реалізації: поняття та види. Основні стадії (етапи) застосування норм права. Акт застосування норм права: поняття та види. Прогалини вправі та способи їх усунення. Аналогія закону та аналогія права. Помилки у правозастосуванні. Правові колізії та способи їх подолання.

Тема 17.

Тлумачення правових норм

Поняття та значення тлумачення правових норм. Способи (методи) тлумачення правових норм. Види тлумачення правових норм. Тлумачення правових норм за суб'єктами. Тлумачення правових норм за обсягом їх змісту. Акт тлумачення правових норм (інтерпретаційні акти): поняття та види.

Тема 18.

Правомірна поведінка. Правопорушення

Поняття, ознаки та види правової поведінки. Правомірна поведінка: поняття та характеристика. Види правомірної поведінки. Правопорушення: поняття, склад та види. Поняття правопорушності. Зловживання правом. Причини та умови скоєння правопорушень.

Тема 19.

Юридична відповідальність

Соціальна відповідальність: поняття та види. Юридична відповідальність: поняття, природа і призначення. Принципи і функції юридичної відповідальності. Підстави та стадії юридичної відповідальності. Підстави звільнення від юридичної відповідальності. Види юридичної відповідальності. Державний примус та юридична відповідальність: співвідношення.

Тема 20.

Правосвідомість та правова культура

Поняття та структура правосвідомості. Функції правосвідомості та її роль у суспільному житті. Класифікація форм (видів) правосвідомості. Поняття правової культури, її види, рівні та функції. Структура правової культури суспільства. Професійна правосвідомість і правова культура. Правовий нігілізм та правовий ідеалізм як специфічні форми правової культури. Поняття, ознаки та функції правового виховання.

Тема 21.

Законність і правопорядок

Поняття та зміст законності. Принципи, вимоги та гарантії законності. Поняття, ознаки та соціальні функції правопорядку. Принципи та структура правопорядку. Співвідношення понять «правапорядок» і «громадський порядок». Поняття державної дисципліни. Співвідношення законності і правопорядку.

Тема 22.

Юридична практика

Поняття, структура та види юридичної практики. Функції і шляхи вдосконалення юридичної практики.

Тема 23.

Юридичний процес

Поняття і зміст юридичного процесу. Види, принципи та стадії юридичного процесу. Поняття юридичної техніки.

ОРИЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ НА ФАХОВИЙ ІСПИТ

1. Об'єкти, предмет, методологія та функції юридичної науки.
2. Співвідношення категорій об'єкт та предмет юридичної науки.
3. Принципи наукового пізнання.
4. Загальні закономірності виникнення, розвитку та функціонування держави та права.
5. Співвідношення філософських, загальнонаукових та спеціально-наукових методів пізнання державно-правових явищ.
6. Співвідношення теорії держави і права з історією держави та права, філософією та соціологією права.
7. Держава як теоретична категорія, її співвідношення з іншими поняттями суспільствознавства.
8. Соціальна та ціннісна сутність держави.
9. Поняття державної влади та її особливості.
10. Поняття правового статусу держави.
11. Загальні закономірності та причини виникнення держави.
12. Порядок як необхідна умова існування та розвитку суспільства.
13. Поняття соціального регулювання. Співвідношення соціального регулювання та суспільного порядку.
14. Співвідношення суспільної та державної влади.
15. Поняття та зміст соціальної держави. Історичні етапи формування ідеї соціальної держави та проблеми її практичного втілення.
16. Діалектика держави та громадянського суспільства.
17. Поняття та структура правового статусу людини та громадянина.

- 18.Права людини в умовах правової та соціальної держави.
- 19.Принцип верховенства права. Тенденції розвитку правової держави в Україні.
- 20.Проблема співвідношення форми держави та її сутності (змісту).
- 21.Реалізація права і реалізація правових норм: проблема співвідношення.
- 22.Правозастосування як форма право реалізації: поняття та види.
- 23.Прогалини в праві та способи їх усунення.
- 24.Аналогія закону та аналогія права.
- 25.Правовіколізії та способи їх подолання.
- 26.Поняття, значення та способи (методи) тлумачення правових норм.
- 27.Акт тлумачення правових норм (інтерпретаційні акти): поняття та види.
- 28.Поняття, ознаки та види правової поведінки.
29. Поняття та види правової культури. Характеристика форм правового виховання.
30. Характеристика понять «правоздатність», «дієздатність» та «деліктоздатність».
- 31.Юридична відповідальність: поняття, природа і призначення.
- 32.Поняття, структура та види юридичної практики.
33. Прогалини в праві та способи їх усунення.
34. Основні правові системи сучасності.
35. Законодавчий процес, його стадії.
36. Поняття публічного і приватного права.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Актуальні проблеми теорії держави та права: навч. посіб./[Є.В. Білозьоров, Є.О. Гіда, А. М. Завальний та ін.]; за заг ред. Є.О. Гіди. – К.:ФОП О.С. Ліпкан, 2010. – 260 с.
2. Бостан С.К. Поняття форми державного правління та її історичні типи /С.К. Бостан // Влада. Людина. Закон. – 2011. – № 1. – С. 25 – 26.
3. Бостан С.К. Форма правління сучасної держави: проблеми історії, теорії, практики: [монографія] / С.К. Бостан. – Запоріжжя: Юрид. ін-т; Дике поле, 2005. – 540 с.
4. Віхров О.П. Теорія держави і права: курс лекцій: навч. посіб. /О.П.Віхров, І.О. Віхрова. – Чернігів: Десна Поліграф, 2015. – 303 с.
5. Загальна теорія права: підруч./ [М.І. Козюбра, С.П. Погребняк, О.В. Цельєв та ін.] ; за заг. ред. М.І. Козюбри. – К.: Ваїте, 2015. – 392 с.
6. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
7. Мурашин О.Г. Загальна теорія держави і права: підруч. /Г.О. Мурашин. – К.: Ун-т «Україна», 2014. – 561 с.
8. Пархоменко Н.М. Джерела права: проблеми теорії та методології:[монографія] / Н.М. Пархоменко. – К.: Юридична думка, 2008. – 336 с.
9. Правові системи сучасності: навч. посіб. для магіст. права/[Ю.С. Шемшученко, Н.М. Оніщенко, О.В. Зайчук та ін.]; відп. ред.Ю.С. Шемшученко. – К.: Юридична думка, 2012. – 492 с.
10. Скакун О.Ф. Теорія права і держави: підруч. / О.Ф. Скакун. – Вид. 4- те, допов. і перероб. – К.: Правова єдність: Алерта, 2014. – 524 с.

11. Теорія держави і права: навч. посіб. / [С.К. Бостан, С.Д. Гусарєв, Н.М. Пархоменко та ін.]. – К.: Академія, 2013. – 348 с.
12. Теорія держави і права: підруч. / [Ю.А. Ведерніков, І.А. Сердюк, О.М. Куракін та ін.]; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. – Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. – 468 с.
13. Теорія держави та права: навч. посіб. / [Є.В. Білозьоров, В.П. Власенко, О.Б. Горова, А.М. Завальний, Н.В. Заяць та ін.]; за заг. ред. С.Д. Гусарєва, О.Д. Тихомирова. – К.: НАВС, Освіта України, 2017. – 320 с.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Екзаменаційні завдання з фахового вступного випробування складаються з 4 питань. Повнота і правильність відповіді на кожне питання оцінюється членами екзаменаційної комісії з розрахунку 50 балів. Потім за загальною сумою балів визначається оцінка. Мінімальна кількість балів, при якій екзаменаційне завдання отримує позитивну оцінку, дорівнює 100 балів, максимальна – 200 балів. За загальною сумою балів визначається оцінка.

Шкала оцінювання	Критерії оцінювання
50 балів	Вступник виявив всебічні, систематичні та глибокі знання навчального матеріалу дисципліни, передбаченого програмою; засвоїв основну та додаткову літературу, рекомендовану програмою; проявив творчі здібності в розумінні, логічному, стислому та ясному трактуванні навчального матеріалу; засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни, їх значення для подальшої професійної діяльності.
40 балів	Вступник виявив систематичні та глибокі знання навчального матеріалу дисципліни вище середнього рівня; продемонстрував уміння вільно виконувати завдання, передбачені програмою; засвоїв літературу, рекомендовану програмою; засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни, їхнє значення для подальшої професійної діяльності.
30 балів	Вступник виявив загалом добрі знання навчального матеріалу дисципліни при виконанні передбачених програмою завдань, але припустив низку помітних помилок; засвоїв основну літературу, рекомендовану програмою; показав систематичний характер знань з дисципліни; здатний до

	самостійного використання та поповнення надбаних знань у процесі подальшої навчальної роботи та професійної діяльності.
20 балів	Вступник виявив знання основного навчального матеріалу дисципліни в мінімальному обсязі, необхідному для подальшого навчання та майбутньої професійної діяльності; в основному виконував завдання, передбачені програмою; ознайомився з основною літературою, рекомендованою програмою; припустив помилки у відповідях на запитання, які може усунути лише під керівництвом та за допомогою викладача.
10 балів	Вступник має значні прогалини в знаннях основного навчального матеріалу дисципліни; допускав принципові помилки при виконанні передбачених програмою завдань.
0 балів	Вступник не мав знань зі значної частини навчального матеріалу; допускав принципові помилки при виконанні більшості передбачених програмою завдань; не спроможний самостійно засвоїти програмний матеріал.